

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 39 hallituksen esityksestä laeiksi kansaneläkelain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä lakialoitteista laiksi eläkkeensaajien asumistukilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 16 päivänä lokakuuta 1990 lähettänyt sosiaalivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 205 laeiksi kansaneläkelain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Sosiaalivaliokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi myös eduskunnan 2 päivänä kesäkuuta 1987 sosiaalivaliokuntaan lähettämät ed. Anderssonin ym. lakialoitteen n:o 58/1987 vp. laeiksi kansaneläkelain 25 §:n 2 momentin, 27 §:n 2 momentin, 28 ja 42 b §:n kumoamisesta sekä tulo- ja varallisuusverolain 36 a §:n muuttamisesta, ed. Moilasen ym. lakialoitteen n:o 59/1987 vp. laeiksi kansaneläkelain 25 §:n 2 momentin, 27 §:n 2 momentin, 28 ja 42 b §:n kumoamisesta sekä tulo- ja varallisuusverolain 36 a §:n muuttamisesta ja ed. Steenius-Kaukosen ym. lakialoitteen n:o 60/1987 vp. laeiksi kansaneläkelain 25 §:n 2 momentin, 27 §:n 2 momentin, 28 ja 42 b §:n kumoamisesta sekä tulo- ja varallisuusverolain 36 a §:n muuttamisesta, eduskunnan 30 päivänä lokakuuta 1990 sosiaalivaliokuntaan lähettämän ed. Koistisen ym. lakialoitteen n:o 107 laeiksi kansaneläkelain 24 ja 25 §:n sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, eduskunnan 9 päivänä marraskuuta 1990 valiokuntaan lähettämät ed. Rantasen ym. lakialoitteen n:o 113 laiksi eläkkeensaajien asumistukilain 6 §:n muuttamisesta ja ed. Louvon ym. lakialoitteen n:o 116 laiksi eläkkeensaajien asumistukilain 6 §:n muuttamisesta.

Edelleen sosiaalivaliokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi eduskunnan 11 päivänä kesäkuuta 1987 sosiaalivaliokuntaan lähettämän ed. Pokan ym. toivomusaloitteen n:o 1015/1987 vp. kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen käynnistämisestä, eduskunnan 3 päivänä toukokuuta 1988 sosiaalivaliokuntaan lähettämän ed. Anderssonin ym. toivomusaloitteen n:o 672/1988 vp. kansaneläke-

uudistuksen niin sanotun neljännen vaiheen toteuttamisesta, eduskunnan 19 päivänä toukokuuta 1989 sosiaalivaliokuntaan lähettämät ed. Anttilan ym. toivomusaloitteen n:o 518/1989 vp. Kelan asumistuen korottamisesta yleisen asumistuen tasolle, ed. Kietäväisen ym. toivomusaloitteen n:o 548/1989 vp. pienituloisten eläkeläisten aseman parantamisesta ja ed. Siuruaisen ym. toivomusaloitteen n:o 610/1989 vp. kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttamisesta sekä eduskunnan 11 päivänä toukokuuta 1990 sosiaalivaliokuntaan lähettämät ed. Kankaanniemen ym. toivomusaloitteen n:o 697 kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisesta, ed. Kietäväisen ym. toivomusaloitteen n:o 708 pienituloisten eläkeläisten taloudellisen aseman parantamisesta, ed. Kohiojen ym. toivomusaloitteen n:o 710 sotilasvammaelinkoron etuoikeuttamisesta eläkkeensaajien asumistuessa ja ed. J. Roosin ym. toivomusaloitteen n:o 796 eläkkeensaajien asumistuen enimmäismäärän korottamisesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen sosiaali- ja terveysministeriöstä, budjettineuvos Pertti Tuhkanen valtiovarainministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Hannu Junkkari ympäristöministeriöstä, varatoimitusjohtaja Seppo Pietiläinen eläketurvakeskuksesta, osastopäällikkö Eeva Ahokas Kansaneläkelaitoksesta, ylitarkastaja Raimo Kärkkäinen asuntohallituksesta, suunnittelupäällikkö Reijo Vuorento Suomen Kaupunkiliitosta, apulaisosastopäällikkö Vilho Väilä Suomen Kunnallisliitosta, jaostopäällikkö Erik Nylund Finlands Svenska Kommunförbundista, asiamies Johan Åström Suomen Työnantajain Keskusliitosta, projektisihteeri Mirja Janérus Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, sosiaalipoliittinen asiamies Markku Koponen Liiketyöntantajain Keskusliitosta, virkaehtoasiainsihteeri

Bjarne Andersson Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta, sosiaalisihteri Veikko Simpanen Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, osastonjohtaja Keijo Hyvönen Maataloustuottajain Keskusliitosta, varapuheenjohtaja Jukka Rousi ja pääsihteri Juhani Saari Sotainvalidien Veljesliitosta, toiminnanjohtaja Teuvo Ikonen Eläkkeensaajien Keskusliitosta, pääsihteri Martti Skyttä Kansallisesta Eläkeläisliitosta, tiedotuspäällikkö Seppo Suominen Eläkeliitosta, tiedotussihteri Eeva-Kaisa Jämsén Eläkeläiset ry:stä, toiminnanjohtaja Lauri Heikkilä Kristillisestä Eläkeläisliitosta ja varapuheenjohtaja Ragnar Hansson Svenska Pensionärsförbundetista.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan eläkkeensaajapuolisoiden kansaneläkkeen lisäosan korottamista siten, että se olisi 85 prosenttia yksinäisen henkilön lisäosasta. Korotus ulotettaisiin koskemaan myös jo eläkkeellä olevia puolisoja. Ennen lainmuutosta eläkkeelle jäänyt puoliso, jonka puoliso ei ole eläkkeellä, säilyttäisi lisäosansa entisen suuruisena. Lainmuutoksen jälkeen eläkkeelle jääneiden puolisoiden lisäosa maksettaisiin heti samansuuruisena kuin molempien eläkkeensaajapuolisoiden ollessa eläkkeellä.

Eläkkeensaajien asumistukijärjestelmää kehitettäisiin siten, että asumiskustannuksissa otettaisiin huomioon alueelliset erot. Hyväksyttävien asumiskustannusten enimmäismäärää korotettaisiin ja se porrastettaisiin. Asumistuen tulosedonnaisuutta lievennettäisiin korottamalla täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavan tulon ylärajaa. Omakotitalossa asuvien eläkkeensaajien asumistuen suuruuteen vaikuttavaa kunnossapitonormia korotettaisiin. Asumisvelkojen korot otettaisiin huomioon ainoastaan asumismenoina, mutta ei enää asumistukeen vaikuttavan vuositulon vähennyksenä.

Uudistuksesta aiheutuu aluksi noin 240 miljoonan markan vuotuiset lisäkustannukset kansaneläkemenoihin, joista valtion kustannettavaksi tulee noin 195 miljoonaa markkaa ja kuntien osuudeksi noin 45 miljoonaa markkaa. Kustannukset alenevat lähivuosina lievästi. Pitkällä aikavälillä puolisoiden lisäosan muutoksesta ei aiheudu lisäkustannuksia.

Vuonna 1991 ehdotetut uudistukset aiheuttavat noin 80 miljoonan markan lisäkustannukset, joista valtion osuus on 65 miljoonaa markkaa ja kuntien osuus noin 15 miljoonaa markkaa.

Asumistukijärjestelmän muutokset aiheutta-

vat vuositasolla noin 135 miljoonan markan kustannukset, joista kuntien osuus on 59 miljoonaa markkaa muun osan ollessa valtion vastuulla olevaa Kansaneläkelaitoksen rahoitettavaa. Vuonna 1991 uudistuksen vaikutukset kansaneläkejärjestelmään ovat noin 25 miljoonaa markkaa ja kunnille noin 20 miljoonaa markkaa.

Lainmuutokset liittyvät valtion tulo- ja menoarvioesitykseen vuodelle 1991. Lainmuutokset ehdotetaan tulemaan voimaan syyskuun alusta 1991.

Lakialoitteessa n:o 58/1987 vp. ehdotetaan kansaneläkeläistä kumottavaksi säännökset, jotka johtavat siihen, että eläkeläispuolisoiden kansaneläke on pienempi kuin yksinäisen kansaneläkkeen saajan. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka nojalla pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan eläkkeensaajan lisäosaa alennetaan.

Lakialoitteessa n:o 59/1987 vp. ehdotetaan kansaneläkeläistä kumottavaksi säännökset, jotka johtavat siihen, että eläkeläispuolisoiden kansaneläke on pienempi kuin yksinäisen kansaneläkkeen saajan. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka nojalla pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan eläkkeensaajan lisäosaa alennetaan.

Lakialoitteessa n:o 60/1987 vp. ehdotetaan kansaneläkeläistä kumottavaksi säännökset, jotka johtavat siihen, että eläkeläispuolisoiden kansaneläke on pienempi kuin yksinäisen kansaneläkkeen saajan. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka nojalla pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan eläkkeensaajan lisäosaa alennetaan.

Lakialoitteessa n:o 107 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi kansaneläkelain muutokset, jotka merkitsevät kansaneläkkeen tasokorotusta sekä eläkeläispuolison eläkkeen suuruutta samaksi kuin yksinäisen henkilön. Samalla ehdotetaan kansaneläkkeen indeksi sidottavaksi elinkustannusten asemesta maan yleisessä palkkatasossa tapahtuneita muutoksia kuvaavaan indeksiin. Lait on ehdotettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1991.

Lakialoitteessa n:o 113 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi eläkkeensaajien asumistukilain 6 §:n muutos, jonka mukaan sotilasvammalain mukainen elinkorko etuoikeutettai-

sien vuositulota laskettaessa.

Lakialoitteessa n:o 116 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi eläkkeensaajien asumistukilain muutos, jonka mukaan sotilasvamma-

lain mukainen elinkorko etuoikeutettaisiin vuosituloa laskettaessa.

Toivomusaloitteessa n:o 1015/1987 vp. ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamiseksi.

Toivomusaloitteessa n:o 672/1988 vp. ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimiin kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen pikaiseksi toteuttamiseksi.

Toivomusaloitteessa n:o 518/1989 vp. ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin Kansaneläkelaitoksen kautta asumistukensa saavien asumistuen korottamiseksi samalle tasolle kuin on asuntohallituksen kautta asumistukensa saavien asumistuki ottaen huomioon yhteiskunnallisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden.

Toivomusaloitteessa n:o 548/1989 vp. ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisiin toimenpiteisiin pienituloisten eläkeläisten aseman parantamiseksi suorittamalla kansaneläkkeen lisäosaan tasokorotuksen ja korottamalla kansaneläkeindeksin työeläkeindeksin tasolle, toteuttamalla kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen siltä osin, että puolison eläke ei enää alentaisi toisen puolison eläketurvaa, korjaamalla kansaneläkeläisten asumistuen epäkohdat, yhteensovittamalla pienet työeläkkeet ja kansaneläkkeet niin, että pienituloisten eläkeläisten asema kohenee, korottamalla ylimääräistä rintamalisää veteraaniasiain neuvottelukunnan esittämälle tasolle, tehostamalla vanhusten asuntojen korjaustoimintaa ja lisäämällä erityisesti veteraanien ja vammaista veteraania kotona hoitaneiden puolisoitten kuntoutusta.

Toivomusaloitteessa n:o 610/1989 vp. ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus pikaisesti toteuttaisi kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen, jossa pieniä eläkkeitä korotettaisiin, korotusindeksit saatettaisiin samalle tasolle ja estettäisiin kansalaisten putoaminen monien eläkejärjestelmien väliin pitkäksi aikaa ilman minkäänlaista tuloa.

Toivomusaloitteessa n:o 697 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus viipymättä antaisi eduskunnalle esitykset kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisesta.

Toivomusaloitteessa n:o 708 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että

hallitus ryhtyisi pikaisiin toimenpiteisiin pienituloisten eläkeläisten aseman parantamiseksi suorittamalla kansaneläkkeen lisäosaan tasokorotuksen ja korottamalla kansaneläkeindeksin työeläkeindeksin tasolle, toteuttamalla kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen siltä osin, että puolison eläke ei enää alentaisi toisen puolison eläketurvaa, korjaamalla kansaneläkeläisten asumistuen epäkohdat, yhteensovittamalla pienet työeläkkeet ja kansaneläkkeet niin, että pienituloisten eläkeläisten asema kohenee, korottamalla ylimääräistä rintamalisää veteraaniasiain neuvottelukunnan esittämälle tasolle, tehostamalla vanhusten asuntojen korjaustoimintaa ja lisäämällä erityisesti veteraanien ja vammaista veteraania kotona hoitaneiden puolisoitten kuntoutusta.

Toivomusaloitteessa n:o 710 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin eläkkeensaajien asumistukilain muuttamiseksi siten, että sotilasvammalain mukaista elinkorkoa ei luettaisi tukeen vaikuttavaksi tuloksi.

Toivomusaloitteessa n:o 796 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimiin eläkkeensaajien asumistukilain mukaisen asumistuen enimmäismäärän korottamiseksi todellisia vuokratason muutoksia vastaavaksi.

Kansaneläkkeen tulee turvata kunnollinen, yhteiskunnan yleistä kehitystä vastaava toimeentulo niille henkilöille, jotka ovat sen varassa. Tämä edellyttää kansaneläkkeiden tason korottamista, jossa yhteydessä on selvitettävä myös tarve muuttaa eläkeläispuolisoiden eläkkeen suhdetta yksinäisen eläkkeensaajan eläkkeeseen.

Kansaneläkejärjestelmän hallinnollisen kehittämisen osalta sosiaalivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkaminen edellyttää nykyisin tarpeettomasti nimenomaista hakemusta. Valiokunnan käsityksen mukaan tässä voitaisiin siirtyä työeläkejärjestelmässä käytössä oleviin joustavampiin menettelyihin.

Eläkkeensaajien asumistukijärjestelmän kehittämisessä on seurattava yleistä asumistukijärjestelmää. Hallituksen esitys lähentääkin tässä suhteessa merkittävästi näitä kahta järjestelmää. Valiokunnan käsityksen mukaan ovat kuitenkin tässä vaiheessa perusteettomia erot, jotka liittyvät sotilasvammalain mukaisen elinkoron etuoikeuttamiseen ja asumiskustannusnormeihin. Valiokunta ehdottaakin eläkkeen-

saajien asumistuesta annettua lakia muutettavaksi siten, että eläkkeensaajien asumistuesta annettu laki yhdenmukaistetaan sotilasvammalain mukaisen elinkoron suhteen yleisen asumistuesta annetun lain kanssa. Uudistuksesta aiheutuvat kustannukset ovat valiokunnan saaman tiedon mukaan noin 10 miljoonaa markkaa. Vuonna 1991 kustannukset ovat noin 2 miljoonaa markkaa.

Eläkkeensaajien asumistukilain kunnossapitonormi, jonka suuruudesta päättää valtioneuvosto, olisi hallituksen esityksen perustelujen mukaan 161 markkaa kuukaudessa. Kun yleisen asumistukijärjestelmän mukainen kunnossapitonormi on 275 markkaa, pitää valiokunta perusteltuna kunnossapitonormin hallituksen esityksen perusteluissa ilmoitettua suurempaa

korottamista. Valtioneuvoston tulee päätöstä tehdessään yhtenäistää nämä kaksi normia.

Sosiaalivaliokunta pitää hallituksen esitykseen sisältyviä lakiehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Tähän ja edellä lausumaansa viitaten sosiaalivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät ensimmäinen, toinen ja neljäs lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että hallituksen esitykseen sisältyvä kolmas lakiehdotus hyväksyttäisiin hallituksen esityksen ja lakialoitteiden n:o 113 ja 116 nojalla näin kuuluvana:

3.

Laki

eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 3 momentti, 6 §:n 3 momentti ja 13 §,

sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 3 momentti ja 6 §:n 3 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (112/82) sekä 13 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 21 päivänä joulukuuta 1979 annetulla lailla (1012/79), *sekä*

lisätään 6 §:n 2 momenttiin, *sellaisena kuin se on* muutettuna mainitulla 5 päivänä helmikuuta 1982 annetulla lailla sekä 18 päivänä tammikuuta 1985, 25 päivänä heinäkuuta 1986, 5 päivänä helmikuuta 1988 ja 9 päivänä helmikuuta 1990 annetuilla laeilla (56/85, 590/86, 127/88 ja 106/90) uusi 4 a kohta, seuraavasti:

3 ja 4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

— — — — —
Vuosituloksi ei kuitenkaan lueta:

— — — — —
4 a) sotilasvammalain (404/48) mukaista elinkorkoa;

— — — — —
(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen sosiaalivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakialoitteisiin n:ot 58, 59 ja 60/1987 vp. sekä n:o 107 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Vielä sosiaalivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toivomusaloitteet n:ot 1015/1987 vp., n:o 672/1988 vp., n:o 518, 548 ja 619/1989 vp. sekä n:o 697, 708, 710 ja 796 hylättäisiin.

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1990

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinari, varapuheenjohtaja Louvo ja jäsenet Alaharja (osittain), Alaranta, Hurskainen (osittain), Kankaanniemi, Koistinen (osittain), Kärhä (osittain), P. Leppänen (osittain), Mäkipää,

Nordman, Paavilainen (osittain), Rantanen (osittain), Rinne (osittain), Stenius-Kaukonen, Taina (osittain) ja Väistö (osittain) sekä varajäsenet Häkämies (osittain) ja Wahlström (osittain).

Vastalauseita

I

Kansaneläkkeen osalta suoritettiin viimeinen tasokorotus v. 1985. Tämän jälkeen työssäkäyvien henkilöiden reaalitulot ovat kasvaneet vuosittain siten, että esimerkiksi vuosina 1985—1989 reaalikasvu on yhteenlaskettuna 13 %. Mikäli tässä otettaisiin vielä huomioon vuosittaisten korotusten kerrannaisvaikutukset, päästäisiin todennäköisesti vielä tätäkin suurempaan prosentuaaliseen lukemaan.

Samalla ajanjaksolla kansaneläkkeisiin on tullut ainoastaan vuosittainen indeksitarkistus, joka vielä laskentaperusteistaan johtuen on ollut alhaisempi kuin työeläkettä saavilla eläkeläisillä. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että pelkkää kansaneläkettä saavien henkilöiden reaalitulot eivät ole missään tapauksessa kasvaneet, vaan päinvastoin alentuneet vuodesta 1985 lähtien. Kansaneläkeläiset ovat joutuneet käytännössä köyhyysloukkuun maassamme.

Merkittävimpana ongelmana kansaneläkettä nauttivien henkilöiden osalta on pidetty kansaneläkkeen lisäosan puolisoalenemaa. Tällä hetkellä ensin eläkkeelle jäävä puoliso on saa-

nut kansaneläkkeen lisäosan täysimääräisenä ja toisen puolison päästessä eläkkeelle lisäosan määrä on laskenut 81 %:iin täyden lisäosan määrästä, jota lisäosaa on maksettu myös myöhemmin eläkkeelle päässeelle puolisolalle. Perusteluina tälle käytännölle on esitetty sitä, että yhdessä asuvien eläkeläispuolisoiden elinkustannukset ovat henkilöä kohti alhaisemmat kuin yksin asuvilla eläkeläisillä.

Tämän päivän yhteiskunnassa eletään pitkälti erityyppisessä taloudenpidossa kuin vielä esimerkiksi 10—20 vuotta sitten. Naimisissa olevat tai muuten yhteistaloudessa asuvat henkilöt eivät välttämättä ole yhtä tiiviisti taloudenpidollisesti sidottuja toisiinsa kuin aikaisemmin. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että heillä saattaa olla omat harrastuksensa ja jopa omat päivittäiset elämänrytminsä omine ruokailuaikoihinsa ja tapoihinsa. Näin ollen eläkeläispuolisoiden alemmalle lisäosalle ei välttämättä löydy enää entisen kaltaisia asiaperusteita.

Hallitus on esityksessään (n:o 205) esittänyt korjausta kansaneläkkeiden lisäosan myöntä-

misperusteisiin. Esityksessä luvataan korottaa kansaneläkkeiden lisäosan puolisolisan määrä nykyisestä 81 %:sta 85 %:iin. Myöhemmin on luvassa myös tämän korotuksen maksaminen jo eläkkeellä olevillekin puolisoille. Samalla on luvattu turvata jo nyt ensimmäisenä aviopuolisona eläkkeelle päässeiden eläkeläisten tämänhetkinen 100-prosenttinen kansaneläkkeen lisäosa myös tulevaisuudessa. Lain voimaantulon jälkeen eläkkeelle pääseville puolisoille olisi tarkoitus maksaa kansaneläkkeen lisäosaa heti 85-prosenttisenä.

Mielestäni hallituksen esitys on perin kummallinen. Esityksessä luvattu puolisolisan 4 %:n suuruinen korotus merkitsee käytännössä n. 70 markan suuruista korotusta sen täysimääräiselle saajalle. Tällaisia eläkeläisiä on maassamme n. 150 000. Lopuille lisäosan saajista lisäosaa on maksettu osittaisena heille maksettavien työeläkkeiden alentavan vaikutuksen takia. Näille eläkeläisille hallituksen esityksen ansiosta tuleva korotus on vielä 70 markkaa pienempi eli jopa muutaman markan suuruinen.

Hallituksen esittämä toimenpide merkitsee kuitenkin merkittävästi huonompaa lopputulosta sellaisille eläkeläispuolisoille, jotka pääsevät eläkkeelle vasta lain voimaantulon jälkeen. Tällaisista aviopuolisoista ensimmäiseksi eläkkeelle päässyt henkilö olisi aikaisemman lain mukaan saanut siis 100-prosenttista kansaneläkkeen lisäosaa siihen saakka, kun toinenkin aviopuolisoista jää eläkkeelle. Nyt hänelle aletaan maksaa 85-prosenttista lisäosaa heti alusta alkaen. Käytännössä tämä johtaa siihen, että kyseisen henkilön kansaneläkkeen lisäosa on n. 300 markkaa kuukaudessa pienempi kuin voimassa olevan lain mukaan. Vuosittain tästä aiheutuu eläketulon menetyksiä lähes 4 000 markkaa. Mikäli puolisoloiden ikäeroa on useampia vuosia, saattaa kokonaismenetykseksi muodostua jopa useita kymmeniä tuhansia markkoja.

Hallitus on esityksessään lähtenyt pelkästään jakamaan epäoikeudenmukaisuutta. Ei ole mitenkään sosiaalipoliittisesti perusteltua se, että osalle eläkeläisistä annetaan 70 markan korotus ja toisaalta toiselle ryhmälle vastaavassa elämäntilanteessa olevia eläkeläisiä alennetaan eläketuloja 300 markalla kuukaudessa. Mielestäni ainoa kestävä ratkaisu olisi ollut kansaneläkkeen lisäosan puolisoaleneman täydellinen poistaminen eli puolisolisan maksaminen 100 %:n suuruksena yksinäisen eläkkeensaajan

lisäosan määrästä. Tällä tavalla olisi poistettu kaikki ne juridiset ja käytännölliset ongelmat, joita puolisoalenema on mukanaan tuonut. Kyseinen muutos olisi tullut lisäksi ulottaa koskemaan myös jo eläkkeellä olevia puolisoita.

Kansaneläkkeen lisäosan puolisoaleneman poistamisen kokonaiskustannukset olisivat olleet täysimääräisinä valtiontaloutta rasittaessaan hieman yli 1 000 miljoonaa markkaa. Mielestäni tämänkaltaisen sosiaalipoliittinen uudistus olisi ollut perusteltua tässä vaiheessa, kun valtion talous on ollut useita vuosia reilusti ylijäämäinen. Todellisuudessa kansaneläkkeen lisäosan puolisoaleneman poistaminen ei olisi maksanut valtiolle vuonna 1991 kuin ehkä 400—500 miljoonaa markkaa. Hallituksen esitys puolestaan säästää valtion menoja käytännössä muutamia miljoonia markkoja. Tämän lisäksi puolisoaleneman poistamisen aiheuttamat lisäkustannukset olisivat lähteneet muutamien vuosien kuluttua selvästi alenemaan siksi, että eläkeläisistä yhä suurempi määrä tulee jatkossa saamaan myös työeläkettä. Tämän seurauksena pelkkää kansaneläkettä ja sen lisäosaa saavien eläkeläisten määrä tulee 1990-luvun puolivälistä saakka alenemaan varsin jyrkästi ja nopeassa tahdissa. Näin ollen hallituksen esittämä näennäiskorjaus ei ole perusteltua myöskään valtiontaloudellisista näkökohdista katsottuna.

Eläkkeensaajien asumistukijärjestelmään hallituksen esityksessä luvatut korjaukset ovat varsin oikeaan osuneita. Hallituksen esittämät toimenpiteet perustuvat pitkälti eläkekomitea 1987:n mietinnössä esitettyihin toimenpideehdotuksiin. Katson kuitenkin, että eläkeläisten asumistukijärjestelmää tulisi edelleen kehittää siihen suuntaan, että se vielä esitettyäkin paremmin vastaisi tämän päivän korkeita asumiskustannuksia ja toisi toisaalta omistetuissa asunnossa asuvat eläkeläiset vuokralla asuvia eläkeläisiä tasavertaisempaan asemaan asumistuen myöntämisperusteissa. Mielestäni ei ole perusteltua rangaista eläkeläisiä siitä, että he ovat aktiiviyöaikanaan pystyneet hankkimaan itselleen usein lainaa ottamalla omistusasunnon. Valtiovallan tulisi tasavertaisesti tukea eri asuntomuodoissa asuvia eläkeläisiä.

Lisäksi katson, että asumistukiuudistuksessa tulee sotilasvammalain mukainen elinkorko-luke etuoikeutetuksi tuloksi. Lain voimaantuloaika tulee myös palauttaa hallituksen alkuperäisen esityksen mukaiseksi eli 1.7.1991.

Esitän lain mietintöön lisättäväksi pontta, jolla hallitus velvoitetaan valmistelevaan lakiesitykset nykyisen kansaneläkkeiden indeksidonnaisuuden muuttamisesta TEL-indeksiin mukaan suoritettavaksi kuten työeläkkeiden osalta on tilanne tällä hetkellä.

Ehdotan,

että valiokunnan mietintöön kirjattaisiin seuraavaa:

”Valiokunta edellyttää, että hallitus viivyttelämättä antaa Eduskunnalle lakiesitykset kan-

saneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannusindeksiin annetun lain kumoamisesta ja kansaneläkkeiden indeksitarkistuksen muuttamisesta tapahtumaan palkkaindeksiin mukaan”.

Ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä 2. lakiehdotus hylättäisiin ja

että valiokunnan mietintöön sisältyvät 1., 3. ja 4. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/56) 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 (poist.) momentti, 28 § ja 32 a §:n (poist.) 3 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 25 §:n 2 momentti, 28 § ja 32 a §:n 3 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (103/82) ja 27 §:n 2 momentti 22 päivänä joulukuuta 1983 annetussa laissa (1053/83) sekä

muutetaan 25 §:n 1 momentti, 27 §:n 3 momentti sekä 30 §,

sellaisina kuin ne ovat mainitussa 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (poist.) seuraavasti:

25 §

Kansaneläkkeeseen kuuluu jäljempänä tässä luvussa säädetyin edellytyksin lisäosa, jonka täysi määrä on ensimmäisessä kuntaryhmässä 13 872 markkaa ja toisessa kuntaryhmässä 13 224 markkaa vuodessa.

(2 mom. poist.)

27 §

(2 mom. poist.)

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

30 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

32 a §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

(3 mom. poist.)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1991.

Aikaisemmin myönnetyt lisäosat muutetaan tämän lain mukaisiksi 1 päivästä heinäkuuta 1991.

Lain 32 a §:n 1 momenttia sovelletaan, kun lisäosaan vaikuttavissa tuloissa on tapahtunut muutos tämän lain voimaantulon jälkeen.

(4 ja 5 mom. poist.)

3.

Laki**eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 3 momentti, 6 §:n 3 momentti ja 13 §,

sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 3 momentti ja 6 §:n 3 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (112/82) sekä 13 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 21 päivänä joulukuuta 1979 annetulla lailla (1012/79), sekä

lisätään 6 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 5 päivänä helmikuuta 1982 annetulla lailla sekä 18 päivänä tammikuuta 1985, 25 päivänä heinäkuuta 1986, 5 päivänä helmikuuta 1988 ja 9 päivänä helmikuuta 1990 annetuilla laeilla (56/85, 590/86, 127/88 ja 106/90) uusi 4 a kohta, seuraavasti:

3, 4, 6 ja 13 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *heinä-*kuuta 1991.

Jos asumistuki huomioon ottaen, mitä tämän lain 6 §:n 3 momentissa on säädetty, 1

päivästä *heinä*kuuta 1991 alenisi, asumistuki maksetaan entisen suuruisena. Kun asumistuki tarkistetaan eläkkeensaajien asumistukilain 8 §:n perusteella, asumistukea määrättäessä otetaan ennen tämän lain voimaantuloa hyväksyttyjen 6 §:n 3 momentissa tarkoitettujen korkeiden määrä huomioon tarkistusajankohdan mukaisena.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

4.

Laki**rintamasotilaseläkelain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun rintamasotilaseläkelain (119/77) 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 30 päivänä joulukuuta 1982 annetussa laissa (1084/82), näin kuuluvaksi:

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *heinä-*kuuta 1991.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1990

Lea Mäkipää

II

Eläkepuolisoiden lisäosa eli kansaneläkeuudistuksen IV vaihe

Kansaneläkeuudistuksen nelivaiheisesta toteuttamisesta sovittiin eläkepoliittisessa historiallisessa kompromississa maaliskuussa 1976. Hallituksen esityksen perusteluihin kansaneläkeuudistuksen ensimmäiseksi vaiheeksi kirjattiin vuonna 1978 kansaneläkeuudistuksen nelivaiheinen toteuttamisohjelma. Kansaneläkeuudistuksen kolme ensimmäistä vaihetta toteutettiin vuosina 1980—1985. Sen sijaan uudistuksen neljäs vaihe, jonka mukaan eläkeläispuolisoiden kansaneläke on yhtä suuri kuin yksinäisen kansaneläke, on edelleen toteuttamatta. Eläkkeensaajapuolisot saavat nykyisin kuntaryhmästä riippuen 347—328 markkaa kuukaudessa pienempää lisäosaa kuin yksinäiset eläkkeensaajat. Hallituksen esitys ei korjaa tätä epäkohtaa. Hallituksen esityksen mukaan puoliset saisivat ainoastaan 69—73 markan suuruisen korotuksen lisäosaansa. Heidän kansaneläkkeensä jäisi kuitenkin korotuksen jälkeen edelleen 274—259 markkaa pienemmäksi kuin yksinäisen kansaneläke. Lisäksi hallituksen esityksen mukaan ensimmäisenä eläkkeelle jäävän puolison lisäosa olisi 1.9.1991 jälkeen 274—259 markkaa pienempi kuin voimassa olevan lain aikana. Tämä on tuntuva eläkkeelle jäävän puolison eläketason heikennys.

Kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttaminen merkitsisi kansaneläkeuudistuksen loppuunsaattamista. Maamme eläkejärjestelmien kokonaisuus selkiintyisi ja kansaneläkkeestä poistuisi vanhaan tarveharkinta-ajatteluun pohjautuva puoliso vähennys. Kansaneläkkeestä tulisi henkilökohtainen, yksilöllinen eläke, joka takaisi eläkeläiselle yksin tai yhdessä ansioeläkkeen kanssa vähimmäistoimeentuloturvan. Puolisoalenema on nimenomaan pientä ansioeläkettä saavien ”rangaistus”.

Indeksisuoja

Heikon indeksisuojan johdosta kansaneläkkeen varassa elävät eivät ole automaattisesti saaneet osakseen yhteiskunnan hyvinvoinnin kasvua. Kansaneläkettä on jouduttukin korottamaan erillisillä lainmuutoksilla. Viimeinen

tasokorotus tehtiin vuonna 1984 ja tämän jälkeen kansaneläkkeet ovat jääneet työeläkkeiden TEL-indeksiin kehityksestä jälkeen vuoteen 1990 mennessä noin 9 prosenttia ja vuoteen 1990 loppuun mennessä jo noin 10 prosenttia. Epäkohdan korjaamiseksi on kansaneläkkeen vähimmäistasoa nostettava 200 markalla kuukaudessa.

Tasokorotuksen jälkeen eläkkeet on sidottava TEL-indeksiin. Sama koskisi muita nykyisin kansaneläkeindeksillä tarkistettavia kansaneläkejärjestelmän eläkkeitä. Näitä ovat rintamansotilas- ja yleinen perhe-eläke sekä lapsen hoitotuki. Myös esimerkiksi rintamalisät, hoitotuki ja muut eläkkeiden erilliset osat ja lisät sekä vammaistuki sidottaisiin TEL-indeksiin.

Eläkkeensaajan asumistuki

Hallituksen esityksen mukaan on tarkoitus erikseen annettavalla valtioneuvoston päätöksellä korottaa eläkkeensaajien asumistuen kunnossapitonormi 161 markaksi kuukaudessa. Kunnossapitonormi otetaan huomioon omakotitaloissa asuvien eläkkeensaajien asumiskustannuksina. Hallituksen esittämä korotus on riittämätön, sillä ns. yleisessä asumistuessa sovellettava normi on 1.1.1990 lukien 275 markkaa kuukaudessa. Eläkkeensaajien aseman tulisi olla yhdenvertainen muiden kanssa. Tukeamalla eläkeläisten mahdollisimman pitkää asumista omassa kodissaan yhteiskunta säästää kalliista laitoshoidosta aiheutuvia kuluja. Tämän vuoksi ehdotamme lisäomavastuusoisuuden pudottamista nykyisestä 40 prosentista 30 prosenttiin.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että valiokunnan mietintöön otettai-
siin seuraavat perustelulausumat:*

”Valiokunta edellyttää, että avioliitossa elävät puoliset viipymättä saatetaan tasa-arvoiseen asemaan muiden eläkkeensaajien kanssa.

Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lainmuutosten kunnallistaloudelle aiheuttamien tuntuvien lisäkustannusten huomioon ottamiseksi kuntien ja valtion välisissä rahoitusjärjestelyissä.”

Lisäksi ehdotamme,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä
toinen lakiehdotus hylättäisiin ja
että valiokunnan mietintöön sisälty-*

*vät ensimmäinen, kolmas ja
neljäs lakiehdotus sekä lakialoittee-
seen 107 sisältyvä kansaneläkkeiden in-
deksisidonnaisuutta koskeva laki hy-
väksyttäisiin näin kuuluvina:*

1.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/56) 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 (poist.) momentti, 28 §, 32 a §:n (poist.) 3 momentti ja 42 b §, sellaisina kuin ne ovat, 25 §:n 2 momentti, 28 §, 32 a §:n (poist.) 3 momentti ja 42 b § 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (103/82) sekä 27 §:n 2 momentti 22 päivänä joulukuuta 1983 annetussa laissa (1053/83) sekä

muutetaan 25 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on mainitussa 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa, seuraavasti:

25 §

Kansaneläkkeeseen kuuluu jäljempänä tässä luvussa säädettyin edellytyksin lisäosa, jonka täysi määrä on ensimmäisessä kuntaryhmässä 13 872 markkaa ja toisessa kuntaryhmässä 13 224 markkaa vuodessa.

(2 mom. poist.)

27 §

(2 mom. poist.)

Edellä 1 (poist.) momentissa tarkoitetuista markkamääristä vähennetään vakuutetun saamien muiden lisäosaan vaikuttavien tulojen määrä, ja näin saatuun markkamäärään lisätään se osa, jolla tulot ylittävät 5 700 markkaa.

30 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

32 a §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

(3 mom. poist.)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1991.

Aikaisemmin myönnetyt lisäosat muutetaan tämän lain mukaisiksi 1 päivästä heinäkuuta 1991.

(3—5 mom. poist.)

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnön 6 mom.)

3.

Laki**eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 3 momentti, 6 §:n 3 momentti ja 13 §,

sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 3 momentti ja 6 §:n 3 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (112/82) sekä 13 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 21 päivänä joulukuuta 1979 annetulla lailla (1012/79),

lisätään 6 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 5 päivänä helmikuuta 1982 annetulla lailla sekä 18 päivänä tammikuuta 1985, 25 päivänä heinäkuuta 1986, 5 päivänä helmikuuta 1988 ja 9 päivänä helmikuuta 1990 annetuilla laeilla (56/85, 590/86, 127/88 ja 106/90) uusi 4 a kohta, seuraavasti:

3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 §

— — — — —
Lisäomavastuu on 30 prosenttia siitä eläkkeensaajan vuositulosta, joka ylittää 16 370 markkaa tai, jos eläkkeensaaja on naimisissa, siitä puolisoiton vuositulon osasta, joka ylittää 25 240 markkaa.

6 ja 13 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1991.

Jos asumistuki huomioon ottaen, mitä tämän lain 6 §:n 3 momentissa on säädetty, 1 päivästä heinäkuuta 1991 alenisi, asumistuki maksetaan entisen suuruisena. Kun asumistuki tarkistetaan eläkkeensaajien asumistukilain 8 §:n perusteella, asumistukea määrättäessä otetaan ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyjen 6 §:n 3 momentissa tarkoitettujen korkeiden määrä huomioon tarkistusajankohdan mukaisena.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

4.

Laki**rintamasotilaseläkelain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun rintamasotilaseläkelain (119/77) 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 30 päivänä joulukuuta 1982 annetussa laissa (1084/82), näin kuuluvaksi:

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1991.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

5.

L a k i

kansaneläkkeiden indeksisidonnaisuudesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansaneläkelaisissa (347/56) säädettyjä markkamääriä, lukuun ottamatta 3 §:n 2 momentissa, 5 §:n 1 momentissa ja 88 §:n 2 momentissa olevia markkamääriä, tarkistetaan kalenterivuosittain maan yleisessä palkkatasossa tapahtuneiden muutosten johdosta sen palkkaindeksin mukaan, joka vuosittain vahvistetaan työntekijäin eläkelain 9 §:n soveltamista varten.

Tällä lailla kumotaan kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin 8 päivänä kesäkuuta 1956 annettu laki (348/56) siihen myöhemmin tehdyine muutoksineen.

Tätä lakia sovelletaan myös silloin, jos muualla lainsäädännössä on viitattu 2 momentin nojalla kumottuun lakiin.

2 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1991.

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1990

Marjatta Stenius-Kaukonen
Pekka Leppänen

Juhani Alaranta
Matti Väistö

Toimi Kankaanniemi